

PRAKTYKA
KLINICZNA
W TMCH

LECZENIE ONKOLOGICZNE

W TRADYCYJNEJ MEDYCYNIE CHIŃSKIEJ

LIN HONGSHENG

GALAKTYKA

LECZENIE ONKOLOGICZNE

W TRADYCYJNEJ MEDYCYNIE CHIŃSKIEJ

Redaktor naczelna Lin Hongsheng

Redaktorzy towarzyszący (w porządku alfabetycznym)

Hou Wei Li Jie Li Pingping Liu Jie

Współtwórcy (w porządku alfabetycznym)

Chen Xinyi	Liu Luming	Xu Zhenye
Dong Qian	Lü Liyuan	Yin Dongfeng
Fan Huiting	Wang Shuo	Zhang Peitong
Hua Baojin	Wang Xiaomin	Zhao Zhizheng
Lin Lizhu	Xie Guangru	Zhang Ying
Ling Changquan	Xie Ying	

Tłumacz Han Chouping

Przekład na język polski:
Iwona Pręciuk

B&R Book Program

Niniejsza książka ma wyłącznie charakter edukacyjny i informacyjny. Ze względu na możliwości błędu ludzkiego lub zmian w naukach medycznych, autor, redaktor, wydawca i jakakolwiek inna strona zaangażowana w publikację tej pracy nie gwarantują, że informacje zawarte w niniejszej publikacji są kompletne oraz wolne od błędów; nie ponoszą też żadnej odpowiedzialności za mogące się pojawić błędy, nieścisłości, przeoczenia lub niezgodności ani nie odpowiadają za niekorzystne skutki, jakie mogą się pojawić w konsekwencji skorzystania z rad czy informacji zawartych w niniejszej książce. Terapie lecznicze i techniki leczenia przedstawione w tej książce służą wyłącznie celom informacyjnym. Jeśli czytelnicy chcą wypróbować którąkolwiek z technik lub zastosować terapie lecznicze opisane w tej książce, wydawca nie ponosi odpowiedzialności za takie działania. Obowiązkiem czytelników jest zrozumienie i przestrzeganie lokalnych praw i przepisów dotyczących stosowania tych technik i metod. Autorzy, redaktorzy i wydawcy zrzekają się wszelkiej odpowiedzialności za jakąkolwiek odpowiedzialność, straty, obrażenia lub szkody powstałe w wyniku – bezpośrednio lub pośrednio – użytkowania i zastosowania jakiegokolwiek treści tej książki.

Tytuł oryginalny:

Clinical Practice Guidelines of Chinese Medicine in Oncology

恶性肿瘤中医诊疗指南（英文版）

Copyright © 2016 by People's Medical Publishing House Co., Ltd.

Authorized translation from English language edition published by People's Medical Publishing House (PMPH).

Autoryzowany przekład z wydania w języku angielskim opublikowanego
przez People's Medical Publishing House (PMPH).

All rights reserved.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

WYDANIE POLSKIE:

Copyright © for the Polish edition: Galaktyka sp. z o.o., Łódź 2024

90-644 Łódź, ul. Żeligowskiego 35/37

tel. +42 639 50 18, 639 50 19, tel./fax 639 50 17

e-mail: info@galaktyka.com.pl; sekretariat@galaktyka.com.pl

www.galaktyka.com.pl

ISBN: 978-83-7579-922-4

Konsultacja: Mariusz Giżycki

Redakcja: Aneta Wiczorek

Korekta: Monika Ulatowska

Redakcja techniczna: Renata Kozłowska

Redaktor prowadzący: Marek Janiak

Projekt okładki: Master

Skład: Garamond

Druk i oprawa: READ ME

Pełna informacja o ofercie i planach wydawniczych:

www.galaktyka.com.pl

info@galaktyka.com.pl; sekretariat@galaktyka.com.pl

Zapraszamy!

Wszelkie prawa zastrzeżone. Bez pisemnej zgody wydawcy książka ta nie może być powielana ani w częściach, ani w całości. Nie może też być reprodukowana, przechowywana i przetwarzana z zastosowaniem jakichkolwiek środków elektronicznych, mechanicznych, fotokopiarskich, nagrywających i innych.

SPIS TREŚCI

O AUTORCE.....	11

WSTĘP	13

I. OGÓLNE WPROWADZENIE

1. CHIŃSKIE FILOZOFIE I STRATEGIE MEDYCZNE W DIAGNOSTYCE I LECZENIU ONKOLOGICZNYM	17
Chińskie filozofie medyczne w diagnostyce i leczeniu onkologicznym	17
Strategie leczenia w onkologii	18
2. MULTIMODALNOŚĆ I CHIŃSKIE TERAPIE MEDYCZNE W ONKOLOGII.....	21
Terapia multimodalna nowotworu złośliwego.....	21
Chiński model leczenia nowotworów złośliwych	23
3. AKTUALNE BADANIA W MEDYCYNIE CHIŃSKIEJ DOTYCZĄCE ONKOLOGII.....	27
Podstawowe badania	27
Badania kliniczne	28
Badania oceniające ogólną skuteczność.....	29
Perspektywa	29

II. SZCZEGÓŁOWE OMÓWIENIE

4. CHIŃSKIE TERAPIE W LECZENIU POWIKŁAŃ I OBJAWÓW NOWOTWORU.....	33
4.1. Zaparcia	33
Identyfikacja wzorca i leczenie	33
Powszechnie stosowane chińskie leki patentowe.....	34
Terapie zewnętrzne	34
Akupunktura	34
Tuina	35
Chińska lewatywa ziołowa	35
4.2. Uderzenia gorąca	36
Identyfikacja wzorca i leczenie	36

4.3. Nadmierne pocenie	37
Identyfikacja wzorca i leczenie	37
4.4. Biegunka	38
Identyfikacja wzorca i leczenie	38
Powszechnie stosowane chińskie leki patentowe	39
Akupunktura i moksoterapia	40
Akupunktura	40
Moksoterapia	40
4.5. Kserostomia (suchość w ustach)	41
Identyfikacja wzorca i leczenie	41
4.6. Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej	42
Identyfikacja wzorca i leczenie	42
Terapie zewnętrzne	43
4.7. Zmiany skórne	43
Identyfikacja wzorca i leczenie	43
Terapie zewnętrzne	44
4.8. Zmęczenie	44
Identyfikacja wzorca i leczenie	45
Powszechnie stosowane chińskie leki patentowe	45
4.9. Bezsenna	46
Identyfikacja wzorca i leczenie	46
Powszechnie stosowane chińskie leki patentowe	47
Terapie zewnętrzne	47
Akupunktura	47
Akupunktura ucha	48
4.10. Syndrom ręka-stopa	48
Identyfikacja wzorca i leczenie	48
Terapie zewnętrzne	49
4.11. Depresja	49
Identyfikacja wzorca i leczenie	49
5. PIERWOTNY RAK OSKRZELOPOCHODNY	51
Ogólny zarys	51
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	51
Identyfikacja wzorców	51
Metoda identyfikacji wzorca	52
Leczenie	55
Podejście do leczenia	55
Fazy leczenia i zalecany lek	55
6. RAK ŻOŁĄDKA	69
Ogólny zarys	69
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	69
Identyfikacja wzorca	69
Metoda identyfikacji wzorca	71

Leczenie	73
Podejście do leczenia	73
Fazy leczenia i zalecany lek	73
7. RAK JELITA GRUBEGO	81
Ogólny zarys	81
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	81
Identyfikacja wzorca	81
Metoda identyfikacji wzorca	83
Leczenie	84
Podejście do leczenia	84
Fazy leczenia i zalecane leki	84
8. PIERWOTNY RAK WĄTROBY	95
Ogólny zarys	95
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	95
Identyfikacja wzorca	95
Metoda identyfikacji wzorca	97
Leczenie	97
Podejście do leczenia	97
Fazy leczenia i zalecany lek	97
9. RAK TRZUSTKI	109
Ogólny zarys	109
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	109
Identyfikacja wzorca	109
Metoda identyfikacji wzorca	111
Leczenie	111
Podejście do leczenia	111
Fazy leczenia i zalecany lek	111
10. RAK PIERSI	121
Ogólny zarys	121
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	121
Identyfikacja wzorca	121
Metoda identyfikacji wzorca	123
Leczenie	123
Podejście do leczenia	123
Fazy leczenia i zalecany lek	123
11. RAK JAJNIKA	133
Ogólny zarys	133
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	133
Identyfikacja wzorca	133
Metoda identyfikacji wzorców	135
Leczenie	135

Podejście do leczenia	135
Fazy leczenia i zalecane leki	135
12. RAK PROSTATY	145
Ogólny zarys	145
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	145
Identyfikacja wzorca	145
Metoda identyfikacji wzorców	146
Leczenie	147
Podejście do leczenia	147
Fazy leczenia i zalecane leki	147
13. CHŁONIAK ZŁOŚLIWY	157
Ogólny zarys	157
Identyfikacja wzorców w medycynie chińskiej	157
Identyfikacja wzorca	157
Metoda identyfikacji wzorców	159
Leczenie	159
Podejście do leczenia	159
Fazy leczenia i zalecane leki	159
DODATKI	
DODATEK I	171
Powszechne zioła stosowane w leczeniu raka	171
DODATEK II	185
Powszechne chińskie formuły patentowe stosowane w leczeniu raka	185
Klasyczne formuły	185
Współczesne chińskie leki patentowe	193
PODZIĘKOWANIA	205

9. Rak trzustki

OGÓLNY ZARYS

Rak trzustki jest jednym z najczęściej występujących nowotworów złośliwych przewodu pokarmowego. We wczesnym stadium zwykle nie powoduje rozpoznawalnych objawów. Większość pacjentów traci apetyt i masę ciała. Ból brzucha jest najwcześniejszym objawem raka trzonu i ogona trzustki, a żółtaczka to wczesny objaw raka głowy trzustki. W późnym stadium u pacjentów mogą występować guzy w jamie brzusznej, gorączka i utrata masy ciała. Według danych statystycznych w 2012 r. odnotowano 337 872 nowe przypadki raka trzustki i 330 391 zgonów z powodu tego nowotworu. Na podstawie danych SEER (*surveillance, epidemiology, and end results* – nadzór, epidemiologia i wyniki końcowe), opracowanych przez American National Cancer Institute (Amerykański Narodowy Instytut Raka), pięcioletnie względne przeżycie chorych na raka trzustki wynosi 7,2% [1,2].

W medycynie chińskiej rak trzustki wiąże się z dysfunkcją wątroby i śledziony. Do czynników sprzyjających zalicza się wpływ zewnętrznej wilgoci, zmartwienia, złość i nadmierne spożywanie tłustych, słodkich potraw. Z biegiem czasu czynniki te mogą skutkować stagnacją *qi* wątroby, nagromadzeniem śluzu-wilgoci i wewnętrznym zastojem toksyn, co ostatecznie prowadzi do guza trzustki.

IDENTYFIKACJA WZORCÓW W MEDYCYNIE CHIŃSKIEJ

Identyfikacja wzorca

Niedobór *qi*

Główne objawy: ogólne zmęczenie, osłabienie, płytki oddech, niechęć do mówienia i tępy ból w dolnej części pleców.

Język: blady i powiększony.

Puls: niedoborowy.

Możliwe objawy: słaby apetyt, utrata masy ciała, duszność, spontaniczne pocenie, nietolerancja zimna i zimne kończyny.

Możliwy język: z odciskami zębów i białym, śliskim lub cienkim, białym nalotem.

Możliwy puls: głęboki/nitkowany, nitkowany/słaby lub głęboki/wolny.

Niedobór *yin*

Główne objawy: uczucie gorąca w dłoniach, podszwach i klatce piersiowej, suchość w ustach i gardle, suche stolce i tępy ból w dolnej części pleców.

Język: czerwony, ze skąpym nalotem.

Puls: nitkowany i szybki.

Możliwe objawy: stan podgorączkowy, nocne poty, niepokój lub wyczerpanie psychiczne i skąpomocz.

Możliwy język: suchy, popękany, z cienkim i białym lub suchym, cienkim i żółtym nalotem; obrany, bez nalotu.

Możliwy puls: powierzchowny/szybki, strunowaty/nitkowaty/szybki lub głęboki/nitkowaty/szybki.

Niedobór krwi

Główne objawy: poszarzała cera twarzy, zawroty głowy, niewyraźne widzenie, blade paznokcie i tępy ból w dolnej części pleców i brzucha.

Język: blade.

Puls: nitkowaty.

Możliwe objawy: łagodne lub silne kołatanie serca, bezsenność, zapominanie, brak miesiączki lub krwawienie miesięczne o niewielkiej objętości i bladym kolorze.

Możliwy język: biały lub cienki i biały nalot.

Możliwy puls: głęboki/nitkowaty lub nitkowaty/słaby.

Śluz-wilgoć

Główne objawy: dyskomfort w klatce piersiowej lub żołądka, nudności i słaby apetyt.

Język: blade, z białym i tłustym nalotem.

Puls: ślizgający lub miękki.

Możliwe objawy: uczucie pełności i wzdęcie w podbrzuszu, wyczuwalne guzki, pragnienie z piciem niewielkiej ilości wody i senność.

Możliwy język: powiększony, miękki, z białym i śliskim, śliskim/tłustym, grubym/tłustym lub „zwarzonym” nalotem.

Możliwy puls: powierzchowny/ślizgający, szorstki/ślizgający, miękki/ślizgający lub miękki/wolny.

Zastój krwi

Główne objawy: ból krzyża lub brzucha o stałym umiejscowieniu, szorstka, łuszcząca się skóra, twarde, nieruchome guzy w dolnej części brzucha i kłujący ból w podbrzuszu, który nasila się w nocy.

Język: ciemnofioletowy bądź z podbiegnięciami lub wybroczynami.

Puls: szorstki.

Możliwe objawy: ciemna karnacja twarzy, niebieskawe usta i paznokcie oraz krwawienie miesięczne w ciemnym kolorze lub ze skrzepami krwi.

Możliwy język: ciemny język z niebieskawymi krawędziami i poszerzonymi żyłami podjęzykowymi.

Możliwy puls: głęboki/strunowaty, regularnie/nierregularnie przerywany, strunowaty/szorstki, głęboki/nitkowaty/szorstki lub mocny.

Toksyczne gorąco

Główne objawy: gorzki posmak w ustach, gorączka, ciemnożółty mocz, suche stolce oraz rozstrój żołądka lub brzucha i uczucie pełności.

Język: czerwony lub ciemnoczerwony, z suchym, żółtym nalotem.

Puls: ślizgający i szybki.

Możliwe objawy: żółta skóra, cuchnący oddech, owrzodzenie warg, parcie na mocz, zaczerwienienie twarzy, gorączka, skąpy ciemnożółty mocz, ropa i krew w stolcu w połączeniu z silnym zapachem i wypróżnienia co

kilka dni; ból i tkliwość brzucha, gwałtowna, wodnista biegunka z silnym zapachem śluzu, ropą lub krwią w stolcu, parcie na mocz i uczucie pieczenia odbytu.

Możliwy język: z czerwonymi plamami lub kolcami i suchym/żółtym lub żółtym/grubym/tłustym nalotem.

Możliwy puls: wzbierający/szybki, szybki lub strunowaty/szybki.

Stagnacja *qi*

Główne objawy: rozpieranie w dolnej części pleców i brzucha, uczucie pełności i ból bez stałego umiejscowienia.

Język: blado-ciemny.

Puls: strunowaty.

Możliwe objawy: niepokój, drażliwość, gorzki posmak w ustach, suchość w gardle, odbijanie, guzy w dolnej części brzucha, migrujący ból w podbrzuszu, wzdęcia brzucha i ból w okolicy podżebrowej.

Możliwy język: zaczerwieniony na brzegach, z cienkim/białym, cienkim/żółtym lub żółtym/tłustym nalotem.

Możliwy puls: strunowaty i nitkowaty.

Metoda identyfikacji wzorca

- Dwa główne objawy w połączeniu z typowym obrazem języka i pulsu.
- Dwa główne objawy i jeden możliwy objaw w połączeniu z obrazem języka i pulsu.
- Jeden główny objaw i co najmniej dwa możliwe objawy w połączeniu z obrazem języka i pulsu.

Klinicznie powyższe wzorce mogą występować łącznie.

LECZENIE

Podejście do leczenia

- Zintegrowane chińskie i zachodnie podejście do leczenia raka trzustki (patrz ryc. 9.1).
- Chińskie podejście do leczenia raka trzustki (patrz ryc. 9.2).

Fazy leczenia i zalecany lek

1. Chińska terapia ochronna

OKRES OKOŁOPERACYJNY

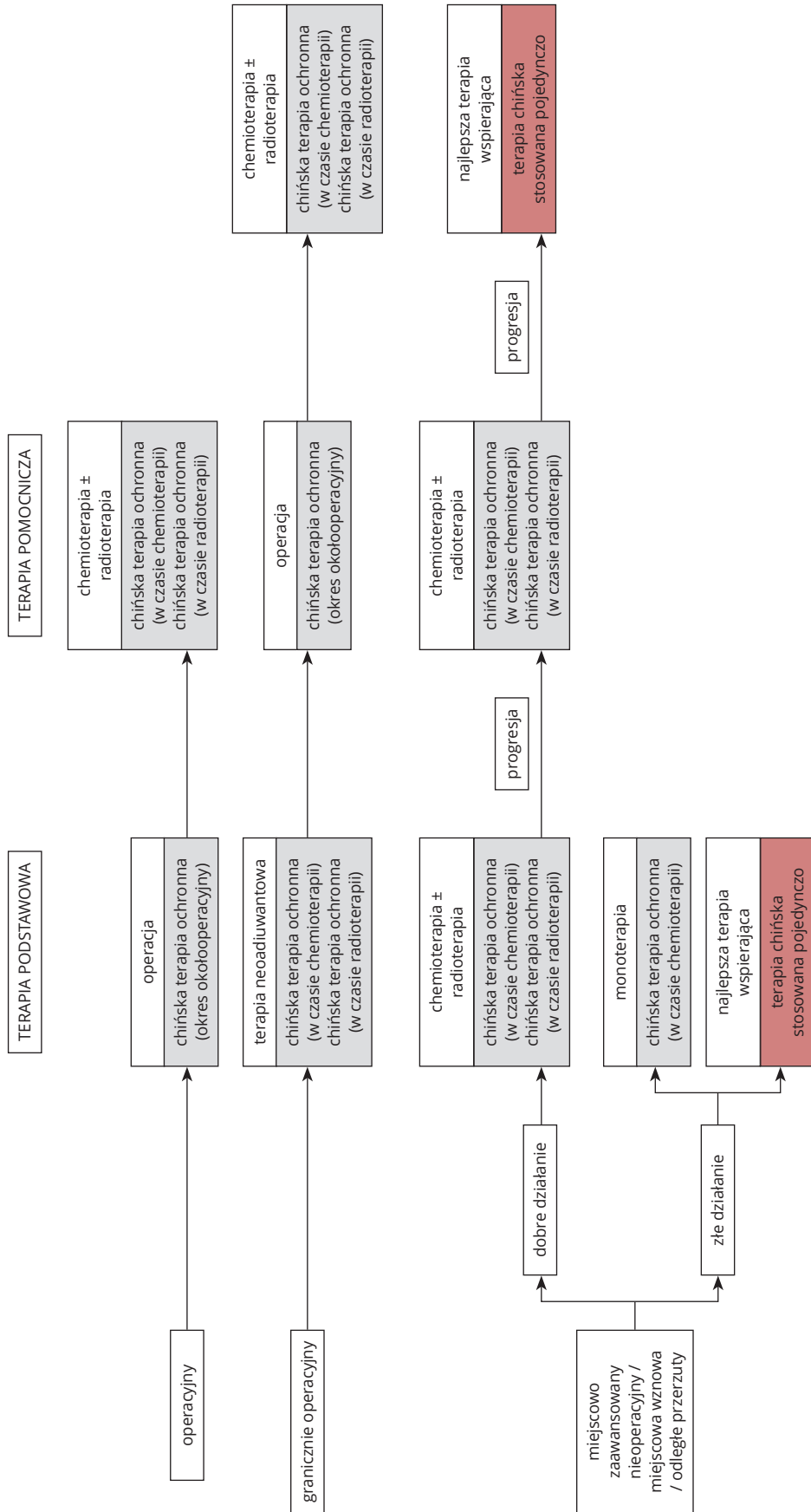
Strategie leczenia obejmują tonizowanie *qi*, odżywienie krwi, wzmocnienie śledziony i wspieranie żołądka. Formuła lecznicza zależy od identyfikacji wzorca. Zalecane chińskie leki patentowe przedstawiono w tab. 9.1.

Niedobór *qi* i krwi

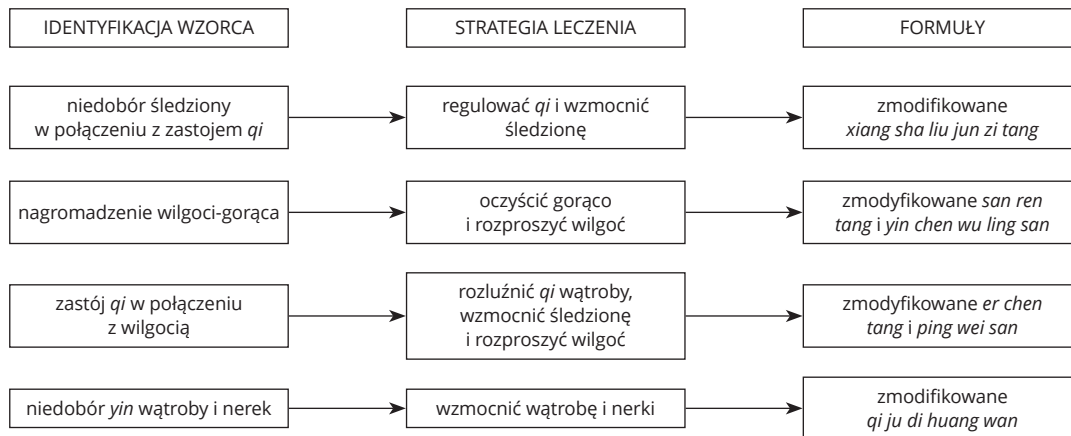
Objawy: blada lub ziemista cera, blade usta lub paznokcie, zmęczenie, płytki oddech, niechęć do mówienia, słaby kaszel, spontaniczne pocenie, słaby apetyt i częste oddawanie moczu w nocy. Język blady. Puls słaby. Ten wzorzec jest często obserwowany w przypadku supresji szpiku kostnego lub zmęczenia wywołanego chemioterapią.

Strategia leczenia: tonizować *qi* i odżywić krew.

Formuła lecznicza: zmodyfikowane *ba zhen tang* (八珍汤, wywar z ośmiu klejnotów) [3,4] (zalecenie klasy C).

Ryc. 9.1. Zintegrowane chińskie i zachodnie podejście do leczenia raka trzustki

Ryc. 9.2. Chińskie podejście do leczenia raka trzustki

Oslabienie śledziony i żołądka

Objawy: słaby apetyt, zmęczenie, luźne stolce, rozpieranie w brzuchu po jedzeniu, ziemista cera i utrata masy ciała. Język blady, z cienkim i białym nalotem.

Strategia leczenia: wzmocnić śledzionę i żołądek.

Formuła lecznicza: zmodyfikowane *bu zhong yi qi tang* (补中益气汤, wywar wzmacniający środek i *qi*) (zalecenie klasy C).

Tab. 9.1. Powszechne chińskie leki patentowe stosowane w leczeniu raka trzustki w okresie okołoperacyjnym

Czas	Formuła	Strategia leczenia
Między operacją i radiochemioterapią lub 1–2 miesiące po operacji (pacjenci nie wymagają radioterapii ani chemioterapii)	<i>zhen qi fu zheng jiao nang / ke li</i> [5]	wzmocnić <i>qi</i> i odżywić <i>yin</i>
	<i>jian pi yi shen ke li / chong ji</i>	wzmocnić śledzionę i tonizować nerki
	<i>sheng xue wan</i>	tonizować nerki, wzmocnić śledzionę, esencję i szpik
	<i>shen qi pian</i>	tonizować <i>qi</i> , odżywić krew, wzmocnić śledzionę i tonizować nerki
	<i>ba zheng ke li</i> [6,7] (zalecenie klasy C)	tonizować <i>qi</i> oraz odżywić i pobudzić krew
	<i>dang gui bu xue wan</i> (zalecenie klasy C)	tonizować <i>qi</i> i odżywić krew
	<i>shi quan da bu wan</i> [8] (zalecenie klasy C)	ogrzać oraz tonizować <i>qi</i> i krew
	<i>bu zhong yi qi wan</i> [9] (zalecenie klasy C)	wzmocnić <i>qi</i> śledziony oraz unieść <i>yang</i>

OKRES CHEMIOTERAPII

Strategie leczenia obejmują wzmocnienie śledziony, harmonizowanie żołądka, zesłanie *qi* żołądka, powstrzymanie wymiotów, tonizowanie *qi*, odżywienie krwi oraz wzmocnienie wątroby i nerek. Formuła lecznicza zależy od identyfikacji wzorca. Zalecane chińskie leki patentowe przedstawiono w tab. 9.2.

Dysharmonia śledziony i żołądka

Objawy: uczucie pełności i rozpieranie w żołądku, słaby apetyt, nudności, wymioty i wzdęcia brzucha lub biegunka. Język powiększony, z cienkim/białym, białym/tłustym lub żółtym/tłustym nalotem. Objawy te są reakcjami żołądkowo-jelitowymi wywołanymi chemioterapią.

Strategia leczenia: wzmocnić śledzionę, zharmonizować żołądek, zesłać *qi* i powstrzymać wymioty.

Formuła lecznicza: zmodyfikowane *xuan fu dai zhe tang* (旋覆代赭汤, wywar z inulą i hematytem) [10,11] lub zmodyfikowane *ju pi zhu ru tang* (橘皮竹茹汤, wywar ze skórką mandarynki i wiórkami bambusa) [12,13,14] (zalecenie klasy C).

Niedobór *qi* i krwi

Objawy: blada lub ziemista cera, blade usta lub paznokcie, zmęczenie, płytki oddech, niechęć do mówienia, słaby kaszel, spontaniczne pocenie, słaby apetyt i częste oddawanie moczu w nocy. Język blade. Puls słaby. Ten wzorzec jest często obserwowany w przypadku supresji szpiku kostnego lub zmęczenia wywołanego chemioterapią.

Strategia leczenia: tonizować *qi* i odżywić krew.

Formuła lecznicza: zmodyfikowane *ba zhen tang* (八珍汤, wywar z ośmiu klejnotów) [15,16], zmodyfikowane *dang gui bu xue tang* (当归补血汤, wywar z arcydzięglem chińskim wzmacniający krew) [17,18] lub zmodyfikowane *shi quan da bu tang* (十全大补汤, doskonały większy wywar wzmacniający) [19,20,21] (zalecenie klasy C).

Niedobór *yin* wątroby i nerek

Objawy: ból i osłabienie dolnej części pleców/kolan, szumy uszne, uczucie gorąca w dłoniach, podszwach stóp i w klatce piersiowej, zaczerwienione policzki, nocne poty, suchość w ustach i gardle, bezsenność i zaburzenia snu. Język czerwony, ze skąpym nalotem. Puls nitkowaty i szybki. Ten wzorzec często jest obserwowany w przypadku wypadania włosów lub supresji szpiku kostnego wywołanej chemioterapią.

Strategia leczenia: odżywić i tonizować wątrobę i nerki.

Formuła lecznicza: zmodyfikowane *liu wei di huang wan* (六味地黄丸, sześciokładnikowe pigułki z remanią) [22] (zalecenie klasy C).

Tab. 9.2. Powszechne chińskie leki patentowe stosowane w leczeniu raka trzustki w czasie chemioterapii

Czas	Formuła	Strategia leczenia
Podczas i po chemioterapii	<i>shen qi fu zheng zhu she ye</i> [23,24]	wzmocnić <i>qi</i> i orgaznim
	<i>jian pi yi shen ke li / chong ji</i>	wzmocnić śledzionę i tonizować nerki
	<i>zhen qi fu zheng jiao nang / ke li</i> [25,26,27]	tonizować <i>qi</i> i odżywić <i>yin</i>
	<i>shen qi pian</i> [28]	tonizować <i>qi</i> , odżywić krew, wzmocnić śledzionę i tonizować nerki
	<i>sheng xue wan</i> [29,30]	tonizować nerki, wzmocnić śledzionę, esencję i szpik kostny
	<i>sheng xue bao ke li</i> [31,32]	odżywić wątrobę i nerki oraz tonizować <i>qi</i> i krew
	<i>yi xue sheng jiao nang</i> [33,34]	wzmocnić śledzionę, odżywić krew, tonizować nerki i uzupełnić esencję
	<i>ba zhen ke li</i> [35] (zalecenie klasy C)	tonizować <i>qi</i> oraz odżywić i pobudzić krew
	<i>dang gui bu xue wan</i> [36,37] (zalecenie klasy C)	tonizować <i>qi</i> i odżywić krew
	<i>shi quan ba du wan</i> [38,39] (zalecenie klasy C)	ogrzać i tonizować <i>qi</i> i krew
<i>bu zhong yi qi wan</i> [40] (zalecenie klasy C)	wzmocnić śledzionę i unieść <i>yang</i>	

OKRES RADIOTERAPII

Strategie leczenia polegają na wzmocnieniu *qi*, odżywieniu *yin*, oczyszczeniu gorąca, usunięciu wilgoci, krążeniu krwi i usunięciu toksyn. Schemat leczenia zależy od identyfikacji wzorca. Zalecane chińskie leki patentowe przedstawiono w tab. 9.3.

Niedobór *qi* i *yin*

Objawy: tępy ból brzucha, rozpieranie w brzuchu, słaby apetyt, zmęczenie, płytki oddech, niechęć do mówienia, suchość w ustach i blade lub ciemne paznokcie. Język czerwony lub bladoczerwony, bez nalotu lub z niewielkim nalotem. Puls nitkowaty lub nitkowaty i szybki. Ten wzorzec jest często widoczny w późnym stadium uszkodzenia popromiennego lub niedoboru antypatogennego *qi*.

Strategia leczenia: wzmocnić *qi* i odżywić *yin*.

Formuła lecznicza: zmodyfikowane *yu nü jian* (玉女煎, wywar jadeitowej dziewicy).

Stagnacja toksycznego gorąca

Objawy: rozpieranie i uczucie pełności w żołądku i brzuchu, ból i tkliwość brzucha, guzy w jamie brzusznej, ciemna karnacja twarzy, utrata masy ciała, niepokój, drażliwość, odbijanie i nudności. Język ciemnofioletowy, z żółtym i tłustym nalotem. Puls strunowaty i ślizgający lub ślizgający i szybki.

Strategia leczenia: oczyścić gorąco, usunąć wilgoć, pobudzić krążenie krwi i usunąć toksyny.

Formuła lecznicza: zmodyfikowane *yin chen hao tang* (茵陈蒿汤, wywar z bylicą miotłową) [41] i *tao hong si wu tang* (桃红四物汤, czteroskładnikowy wywar z pestkami brzoskwini i krokoszem barwierskim) (zalecenie klasy C).

Tab. 9.3. Powszechne chińskie leki patentowe stosowane w leczeniu raka trzustki podczas radioterapii

Czas	Formuła	Strategia leczenia
Podczas radioterapii i przed radioterapią	<i>yang yin sheng xue he ji</i> [42,43]	odżywić <i>yin</i> , oczyścić gorąco, wzmocnić <i>qi</i> i odżywić krew
	<i>an duo lin jiao nang</i> [44]	wzmocnić <i>qi</i> , tonizować krew i usunąć toksyny

2. Chińska terapia wzmacniająca

OKRES RADIOTERAPII

W tym okresie chińską terapię wzmacniającą stosuje się w celu zwiększenia wrażliwości na radioterapię i poprawy skuteczności radioterapii. Zalecane chińskie leki patentowe przedstawiono w tab. 9.4.

Tab. 9.4. Powszechne wzmacniające chińskie leki patentowe stosowane w leczeniu raka trzustki podczas radioterapii

Czas	Formuła	Strategia leczenia
Podczas radioterapii	<i>fu fang ku shen zhu she ye</i> [45]	pobudzić krążenie <i>qi</i> , przełamać zastój krwi i rozproszyć masy
	<i>jin long jiao nang</i> [46,47]	pobudzić krążenie krwi, rozproszyć zastój i masy

OKRES CHEMIOTERAPII

W tym okresie chińska terapia wzmacniająca ma poprawić skuteczność chemioterapii. Jest ona wskazana u pacjentów z powikłaniami, w stanie sprawności (*performance status*, PS) wynoszącym 2, u osób w podeszłym wieku oraz u tych, którzy nie tolerują chemioterapii wielolekowej i dlatego wybierają chemioterapię jednolekową. Zalecane chińskie leki patentowe przedstawiono w tab. 9.5.

Podręcznik Lin Hongsheng przedstawia model leczenia chorób nowotworowych, w którym tradycyjna medycyna chińska zintegrowana z medycyną zachodnią pozwala uzyskać najlepsze możliwe rezultaty i korzyści dla pacjenta. Autorka omawia, jak zająć się pacjentem w czasie chemioterapii, radioterapii, terapii hormonalnej lub immunologicznej terapii celowanej, jak zwiększać ich skuteczność i łagodzić towarzyszące dolegliwości. Pokazuje również, jak na podstawie diagnozy różnicowej leczyć pacjenta we wszystkich stadiach choroby nowotworowej za pomocą wyłącznie tradycyjnej medycyny chińskiej. Wskazuje, jak zastosować klasyczne formuły ziołowe i współczesne ziołowe leki patentowe.

Tradycyjna medycyna chińska (TMCh) ma znaczące sukcesy w leczeniu nowotworów i niwelowaniu negatywnych skutków chemo- i radioterapii. Od wielu lat potwierdzają to liczne badania naukowe prowadzone według metodologii Evidence-Based Medicine – począwszy od studiów przypadków, aż po systematyczne przeglądy oparte na tysiącach analiz klinicznych i setkach zebranych prac naukowych. Medycyna chińska w onkologii ma własne protokoły leczenia zgodne z diagnostyką TMCh i z opartym na niej różnicowaniem syndromów. Praktyka kliniczna i badania potwierdzają dobre rezultaty leczenia dobranymi dla każdego pacjenta recepturami ziołowymi i formułami patentowymi oraz akupunkturą.

Doktor Lin Hongsheng skupia się głównie na leczeniu nowotworów ziołami. Jest jednym z najwybitniejszych chińskich specjalistów onkologów TMCh i ma wielkie zasługi w rozwi-

janiu onkologicznej medycyny integracyjnej, łączącej najlepsze osiągnięcia medycyny chińskiej i zachodniej.

Książka *Leczenie onkologiczne w tradycyjnej medycynie chińskiej* to unikalna i niezwykle cenna pozycja w języku polskim. Doktor Lin przedstawia chińskie: terapie, metody leczenia objawów nowotworu i powikłań oraz aktualne badania dotyczące onkologii, a następnie opisuje dziewięć najczęściej występujących nowotworów. Liczne tabele i ryciny, wykaz i opis powszechnie stosowanych ziół i chińskich leków patentowych oraz szeroka bibliografia do każdego z rozdziałów czynią tę książkę podstawowym podręcznikiem onkologii w medycynie chińskiej.

dr MAREK KALMUS

honorowy prezes Polskiego Towarzystwa Tradycyjnej Medycyny Chińskiej, wiceprezydent World Federation of Acupuncture-Moxibustion Societies, dyrektor Instytutu Medycyny Chińskiej i Profilaktyki Zdrowia

